

Csíkszentmihályi Péter: Villa sor 22. A 2008-ban Winkler Oszkár-díjjal kitüntetett épület²⁹⁶⁽²⁹⁶⁾

Sopronban, a Villa sor 22 számú lőver felújítása befejezést nyert, újra eredeti szépségében látható. Az esemény érdemes arra, hogy nemcsak megemlítsük, hanem méltassuk, értékeljük azt a tevékenységet, melynek eredményeként városunkban új építészeti érték született. Olyan érték, mely nemcsak építészeti örökségünk megőrzését bizonyítja, hanem egyben a civil társadalom erejét és eredményességét is közvetíti számunkra.

A Soproni Városszépítő Egyesület hagyományai szerint évenként elismerésben részesít egy, az adott évben befejezett, kiemelten példamutató, a város szellemiségéhez, természeti és épített környezetéhez illeszkedő épületet. Az egyesület építészeti bizottsága javaslatára az idei év elismerése a Villa sor 22 szám alatti lőver épületet illeti (1. kép). A Soproni Városszépítő Egyesület a tulajdonosok hozzájárulásával Winkler Oszkár-emléktáblát helyezett el a házban, amellyel a város közössége számára is nyilvánossá teszi az elismerést (2. kép).

Mielőtt az épületet méltatnám, szükségesnek tartom, hogy az értékelés szempontjából két lényeges kérdésre hívjam fel a figyelmet. Először is: egy történeti épületet, esetünkben e soproni lővert, egy építész vagy építőmester alkotásaként tart nyilván az utókor. A ma látható épület építészeti minősége is elsősorban az eredeti építész alkotói minőségének függvénye. E régi-új épület esetében azonban felmerül a kérdés, hogy mit is értékeljünk? Az újra eredeti pompájában láthatóvá vált lőver építészeti megjelenését, az egykori eredeti alkotást, vagy azt az építészeti tettet, mely a hajdani funkcióit régen elvesztett lővert új tartalommal töltötte meg anélkül, hogy az eredeti alkotás bármit is veszített volna egykori megjelenéséből? Remélem, olvasóim is egyetértenek abban, hogy ez utóbbi értékelésünk tárgya.

Másodszor: el kell gondolkodnunk azon, hogyan húzható párhuzam az elismerő emléktábla névadó építészeinek, Winkler Oszkárnak a szellemisége és a soproni lőver ⁴²⁵megújulása között? Mennyire lesz érthető, hogy e tábla nem az eredeti alkotást méltatja, hanem annak a buzgalomnak szól az elismerés, amellyel a mai tulajdonos és az építész, a további szakértők és kivitelezők közreműködésével, a megújulást véghezvitte? Úgy gondolom, a helyreállítás építészeti minősége példaszerűen követi Winkler Oszkár szellemi örökségét, mely szerint az építésznek fel kell vállalnia a saját korának létformáiból levezethető építészeti megoldásokat. Tudjuk, hogy Winkler Oszkár alkotásai a modern soproni építészet első példái voltak.

1. kép. A Villa sor 22. felújított épülete. Fotó: Juhász Márton

És most térjünk vissza a Villa sor 22. számú épülethez és idézzünk fel Kubinszky Mihály professzor gondolatait: „A Villa sor építése építészeti és urbanisztikai tekintetben egyaránt az Alsólőver koncepciózus, nagyszabású bővítését jelentette. A Város-ligeti utat követő szakaszon, [...] az egykori agyagbánya pereme mögött, épült fel a mai napig szemgyönyörködtető villák sora. Összesen tizennégy épült, ezen kívül a sorukba illesztett Városligeti vendéglő. A város felőli lejtőre akkor még csak egyetlen ház épült. Mind a városra tekintettek és a nyaraló igényeit meghaladva az állandó lakás lehetőségét is biztosították. Az újonnan parcellázott löverek a régiekhez képest viszonylag szerény méretűek voltak: 21–24 méter szélesek, mélységük 92–102 méter. Az összes épületet – egy kivételével – 1893-ban kezdték építeni, az egész sor két év után készen állt. Ez a szabadon álló családi házas löver-építkezések történetében egyedülálló teljesítmény és esemény a polgárság fénykorára utal és a városfejlesztésnek [426](#)szép példája maradt. [...] Nemzedékünk feladata ennek a páratlanul szép eredménynek lehető eredeti formában való megőrzése. [297\(297\)](#)”

Sajnos, a Villa sor 22. számú ház múltjáról, alkotójáról ismereteink hiányosak. A levéltári kutatások ellentmondó eredményt mutatnak. Kubinszky Mihály professzor „A régi soproni löver” című könyvében a ház építtetőjeként Erhard Sydoniát nevezi meg. [298\(298\)](#) Winkler Gábor professzor szakértői véleményében [299\(299\)](#) az eredeti tervek szerzőjeként Johann Schillert mint építőmestert (Baumaister) nevezi meg, azzal a megjegyzéssel, hogy az épület nem pontosan a tervek szerint épült fel. Józsa Dávid építész, a jelenlegi felújítás tervezője, levéltári kutatásai eredményeképpen megállapítja, hogy a ház eredeti tervei a Soproni Levéltárban nem kerültek elő, mivel azokat 1913-ban kivették a mappából, s azóta hollétük ismeretlen. Megjegyzi viszont, hogy a szomszédos házak helyszínrajzain feltüntetett adatokból feltehető, hogy az épület tulajdonosa és építője Boór Károly volt. [300\(300\)](#) A tulajdonosokra is

vár tehát a feladat, hogy az immár a figyelem középpontjába került épület múltját egyértelműen tisztázzák.

Tény, hogy az épület a Villa soron nevezetessé vált 14 löver egyike, azokkal egy időben, 1893-ban épült, s hogy e villák szellemi azonosságot és határozott formai rokonságot is mutatnak. A villák ismert tervezői: Schármár János, Schiller János, Bernard Vencel és Boór Károly építőmesterek voltak.

A második világháborút követően a soproni Löver üdülő funkciója kiüresedett. Az épületek és a híres löveri kertek gazda és gondozó híján rohamos pusztulásnak indultak. Az épületek karbantartását az igények szűkülése, és az anyagi források hiánya máig is nehezíti. Évtizedek múltak el, míg a löverek sajátos építészeti arculata újra a figyelem középpontjába kerülhetett. Köszönhető ez azoknak a kutatásoknak is, amelyek elsősorban Kubinszky Mihály és Winkler Gábor építész professzorok nevéhez fűződnek. Az egyetemi kutatási programokon keresztül mára számos épület szakszerű felmérése, dokumentálása, publikációja készült el, majd pedig az egész, építészeti és táji egységet képviselő Villa sor helyi védelmet kapott. Szabadjon itt a civil szervezetek tevékenységére, elsősorban a Soproni Városszépítő Egyesület évtizedes munkálkodásának eredményeire emlékeztetni. S végül, de nem utolsósorban üdvözlünk kell a Löverekben megjelenő, a régi építészeti értékeket felismerő, azokkal együtt élni képes új lakókat, akik nem kevés anyagi áldozatot vállalnak e nemes cél elérése érdekében.

Nézzük, mit is jelent az együttélés a múlt építészeti örökségével? Az építészeti karakter egy meghatározott korban és környezetben az ott élők életmódját tükrözi, fizikai és eszmei értelemben egyaránt. Amennyiben valamelyik összetevő megváltozik, szükségszerűen változik az építészeti karakter is. Védett tájegységeink építési szabályzatai az eredeti jellegzetességek átmentését igyekeznek biztosítani, s ebből számos ellentmondás, kényszerhelyzet és ellenállás születik. Vajon található-e maradéktalan megoldás? Közelítünk-e ehhez akkor, ha nem az építészeti vetületre, hanem az ott élők életmódjára koncentrálunk elsősorban? Hogyan segíthet a város, a szabályozás abban, hogy a száz évvel ezelőtti Löver építészeti karakterét kialakító soproniak és a 427ma itt élők életvitelét, szellemiségét közelítse egymáshoz? Arra kell törekedni, hogy az épített környezetben, tájban ne keletkezzen egyensúlyzavar, ne váljék sem rommá, sem holt múzeummá, sem kényszerű ódon lakhelyé, hanem a továbbélést, az identitást és a jelen kihívásait is felvállaló, azokkal élni tudó soproniak egyik kiemelten értékes, példamutatóan hű és korszerű lakhelye lehessen.

2. kép. Az épületen elhelyezett emléktábla. Fotó: Juhász Márton

Valószínű, hogy ez nem a város, és nem a szabályozások feladata. Az emléktábla elhelyezésének ünnepe jó példája annak, hogy Sopronban megvan ez a szellemiség, megvan az a tulajdonosi identitás, megvannak az anyagi erők és azok a szakemberek, építészek, kutatók, kivitelezők és szakmákhoz értő mesterek, akik biztosíthatják, hogy az építészeti örökség műszakilag megújuljon, egészséges belső tartalommal egészüljön ki, amely méltó és használható keretet nyújt egy mai, modern életet élő család számára. Hogyan jellemezhetnénk néhány közelítő fogalommal ezt a mintegy 100 évet áthidaló szellemi azonosságot, a mely a Lővert újra életre keltheti? Mindenekelőtt a következő fogalmakat tartom igen fontosnak: Identitás, helyismeret, tenni akarás, szerénység, igényesség, racionalitás, bensőségesség, a természet és a szépség szeretete...

Végül engedjék meg, hogy név szerint is megemlítssem a résztvevőket, akik munkájából, szakértelméből, áldozatvállalásából a mű létrejöhett: az építető tulajdonosok: Lakatos Judit és Domonkos Szilárd; az építész tervezők: Józsa Dávid és Papp Zoltán; szakértői vélemény: Winkler Gábor; szerkezettervező: Sebestyén Tamás; gépészeti terv: Kadnár Béla; elektromos terv: Schlosser Kurt. Ki kell emelnünk a kivitelező partnerek együttműködési készségét az eredeti szerkezetek és technológiák megőrzésében, felkutatásában és alkalmazásában. Mindannyiuknak gratulálunk!

2008. LXII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / Műhely / Szarka László: Sopron és a tudományos konferenciaturizmus